

De zomer die alles was

tekst: Mariska Overman

illustraties: Esther Leeuwrik

Kluitman 2024 - € 16,99 - ISBN 9789020628227

TOP
TITEL

Groep
7-8 (NL)
Leerjaar
5-6 (B)

Thema's

- vriendschap en verliefdheid
- verlies en rouw
- familierelaties
- tijd

De twaalfjarige Puca zit vaak onder de grijpparmboom op haar dierenbegraafplaats in het bos. Ze vraagt zich af hoe ze ervoor kan zorgen dat de tijd sneller gaat. Over zes weken mag ze namelijk naar de middelbare school. Dan zal alles anders zijn en zal niemand haar nog raar vinden. Ze kan niet wachten, maar de zomervakantie duurt eindeloos lang. Op een dag zit er ineens een jongen bij haar boom, Rover. Hij wil zich vervelen. Ieder uur, iedere minuut. Dat rekt de tijd op als een elastiek, zegt hij. Puca snapt niets van hem. Als ze Rovers verdrietige geheim ontdekt, raakt Puca in verwarring. Ze moet een besluit nemen. Gaat ze Rover helpen om de tijd te vertragen?

1 Vooraf

Een prachtig verhaal om voor te lezen of om zelf te lezen. Een boek vol emotie, gevoel, sfeer en pakkende zinnen: 'In de verte ziet ze haar moeder wegfietsen. Voorovergebogen alsof dat helpt om sneller te gaan. Op weg naar iets wat belangrijk is want anders maak je je niet druk over de tijd vergeten. Misschien is dat wel het beste wat je met tijd kan doen: vergeten. Behalve dus als je een afspraak hebt.' Ondanks dat er een heftig onderwerp - de dood - centraal staat, is het boek luchtig en met humor geschreven: 'Mama is op een geheime

missie!' 'Doe normaal.' 'Echt! Dat heeft ze zelf gezegd. En ik ben chef geheim.' 'O. Echt. Wat is het geheim dan?' 'Dat weet ik niet. Daarom kan ik het ook zo goed bewaren.' De vele woordspelingen zoals 'denk-bed' en 'tussenjongen' zetten de lezer aan tot denken. Leerlingen krijgen mee dat *tijd* een onbereikbaar begrip is en dat je er het beste zo goed mogelijk mee kunt omgaan, ook als je het soms wilt vertragen of juist versnellen. Gun jezelf in ieder geval de tijd om het boek te lezen.

2 Introductie boek

Praat met de leerlingen over het begrip tijd. Wat is tijd? Kun je de tijd vertragen of versnellen? Kun je uit de tijd stappen en doen alsof het er niet is? Is dat voor iedereen zo? Is iedereen afhankelijk van tijd of zijn er ook plekken waar of momenten waarop tijd geen rol speelt? Laat de leerlingen op elkaar regeren en geef ze hier gerust even de tijd voor.

Laat vervolgens de cover zien. Stel de volgende vragen:

- *De zomer die alles was*, de titel van het boek, verradt niet meteen waar het verhaal over gaat. De illustraties geven meer weg. Wat zie je allemaal op de cover?
 - Welke tegenstelling komt naar voren? (Leven en dood)
 - Heb je op basis van de cover al een idee waar het verhaal zich zou kunnen afspelen?
-

Lees nu samen de tekst op de achterkant.

Stel de volgende vragen:

- Wie denk je dat de kinderen onder de boom zijn?
- Waar denk je dat de kinderen zijn?
- Waarom zou Puca de tijd willen versnellen en Rover de tijd willen vertragen? Laat de leerlingen voorspellen waar het boek over zal gaan. Schrijf deze voorspellingen eventueel kort op (om er later nog eens op terug te komen).

3 Voorlezen

De vragen die gesteld worden zijn geïnspireerd op de aanpak 'boekgesprekken' van Aidan Chambers. Alle antwoorden zijn goed: alles mag en kan verteld worden. Wees nieuwsgierig naar wat de leerlingen te vertellen hebben en vraag door.

Doel van de vragen:

- De leerlingen denken na over de onderliggende boodschap van de auteur.
- De leerlingen denken na over de betekenis van tijd.
- De leerlingen ervaren dat je met taal kunt spelen.

De vragen gaan over het zoeken naar diepgang in zinnen en woorden, het stilstaan bij hoe mooi taal kan zijn, het waarderen van taal. Niet ieder hoofdstuk wordt hieronder uitgelicht. Bij ieder hoofdstuk kun je de leerlingen de vraag stellen welke zinnen hen opvielen. Wat vonden ze mooi? Waar hebben ze een tweede keer over nagedacht? Zijn ze een woord tegengeko-

men dat ze zelf een keer willen gebruiken? Schrijf deze zinnen en woorden op een groot vel papier.

Lees het hoofdstuk 'Per ongeluk' op bladzijde 5.

- 'Niet doodgaan had ze nog meer verdiend. Maar iedereen gaat dood, niets aan te doen. Of je het nou verdiend hebt of niet.' Welk gevoel heeft Puca bij deze zin? Ben je het met deze zin eens? Zou deze zin belangrijk zijn voor het verloop van het boek?
 - 'Zolang het niet zeker is dat iets niet zo is, kan het zo zijn.' Waarom is dat zo? Wat vind je van deze uitspraak? Kun je de zin in eigen woorden uitleggen?
-

Lees het hoofdstuk 'Stinkmus' op bladzijde 9.

- 'Dat is een nare gedachte. Maar een gedachte is niet per se onwaar omdat hij naar is, zo simpel is dat niet.' Wat bedoelt de schrijver met deze zin, denk je? Hoe

zou het zijn als alle nare gedachten onwaar zijn? Hoe zou de wereld er dan uitzien? Is naar voor iedereen hetzelfde?

Lees het hoofdstuk 'Tijd is een gevoel' op bladzijde 13.

- Bespreek voordat je aan het hoofdstuk begint de titel 'Tijd is een gevoel'. Wat heeft deze zin met de beginvraag 'wat is tijd?' te maken?
 - 'Op haar kamer streept Puca de dag af. Een dag die met een streep erdoor geen dag meer is.' Denk je dat Puca vooral leuke dagen heeft of nare dagen? Hoe weet je dat?
 - Hoe denk je na het lezen van het hoofdstuk over tijd? Kun je tijd vertragen of versnellen? Is het iets dat vaststaat of is het een gevoel?
-

Lees het hoofdstuk 'De lucht lezen' op bladzijde 34.

- Bespreek voordat je aan het hoofdstuk begint de titel 'De lucht lezen'. Wat zou hiermee bedoeld kunnen worden? Lees het hoofdstuk nu door. Denk je er hetzelfde over? Lees jij op school wel eens de lucht?
-

Lees het hoofdstuk 'Denkgesprekje' op bladzijde 51.

- 'Dood *zijn* is dus minder eng dan dood-*gaan*'. Hoe vind je het om te lezen over iemand die dood gaat? Is de dood iets engs of zou het ook iets moois kunnen zijn? Hoe denken mensen met verschillende geloofsovertuigingen hierover?
 - 'Oma' praat over een 'Paniek-jij'. Wat bedoelt ze hiermee? Hoe weet je dat? Kun je je voorstellen dat iemand reageert vanuit een paniek-ik?
-

Lees het hoofdstuk 'Morgen is vandaag' op bladzijde 70.

- Herken je dat je soms heel erg uitkijkt naar een gebeurtenis en dat je dan denkt: nog een nachtje slapen en het is zo ver? In welke situatie heb je dat zelf meege-

maakt? Hoe past het begrip tijd hierbij?

- Ben je het met Puca eens dat je dommer wordt als je je hersenen niet genoeg gebruikt? Kun je kennis verliezen?
 - 'Was tijd maar een ding, zodat je het vast kon pakken en even weg kon leggen.' Wil Puca de tijd versnellen of vertragen? Is dat altijd zo geweest?
-

Lees het hoofdstuk 'Uit de tijd stappen' op bladzijde 94.

- 'Aardbeving Puca. Miljoen op de schaal van Richter.' Wat is de schaal van Richter? Waarom bereikt Puca een miljoen? Herken je dit, dat je soms zo boos bent en verdrietig en alles tegelijkertijd, dat je niet zo goed weet wat je moet doen en het liefst heel hard wilt schreeuwen? Kan dat opluchten? Wat kun je nog meer doen als je je zo voelt?
 - 'Een klok kan je stilzetten. Tijd niet.' Hoe kun je dat bewijzen? Wat bedoelt Jade Pop met deze uitspraak?
-

Lees het hoofdstuk 'Elastiek' op bladzijde 110.

- 'Maar wel in een taal die ze nog niet helemaal kent.' Om welke taal gaat het? Hoe kun je deze taal leren?
 - 'Kan je van twee mensen één worden door elkaar vast te houden?' Wat is het thema van dit en het vorige hoofdstuk volgens jou?
 - 'Je kan iets maar één keer voor het eerst zien.' Kun je je meerdere keren over iets verwonderen? Hoe denk je daarover?
-

Lees het hoofdstuk 'Flonkering' op bladzijde 142.

- 'Overall verdwijnt Rover steeds een beetje meer. Alsof hij uitgegumd wordt, net als een tekening.' En 'De dood is de allergrootste uitgummer.' En 'Maar zij was al oud. Er viel niet veel meer te gummen.' Wat wordt hiermee bedoeld? Wie of wat wordt uitgumd? De persoon, de herinneringen, iets anders? Is er een link met de cover van het boek?

- Kun je uitleggen wat een flonkering in iemands ogen is? Hoe belangrijk is een flonkering in de ogen van een dierbare?

Lees het hoofdstuk 'Tijdreizen' op bladzijde 170.

- Laat de leerlingen kort samenvatten wat ze in de vorige hoofdstukken gelezen hebben. Welk moment is je het meest bijgebleven? Is er een moment geweest waar je later of thuis nog een keer over nagedacht hebt?
- 'Weet je, nu is nu. Daar is niks aan te doen. Maar vroeger zit ook nog in je hoofd. En in je hoofd kan je altijd naar alle tijden terug.' En 'Herinneren. Dat is niets anders dan tijdreizen in je gedachten.' Naar welk moment zou je wel willen terugreizen? En naar welk moment zou Puca terug willen, en Rover?

Dit boek leent zich heel goed om met de leerlingen over de dood en verlies te praten. Rover staat heel luchtig in het leven: 'Ik word toch niet oud genoeg om er verknipt door te raken' of 'Tijd is gewoon de volgorde van alles. Ik ben geboren, ik werd ziek, ik ga dood. Dat is alles.'

Praat met de leerlingen over hoe je je leven zou invullen als je weet dat het niet meer lang duurt. Durf je dan nog nieuwe vriendschappen aan te gaan, of ga je dat uit de weg? Loop je net als Rovers vriend weg als je weet dat een goede vriend komt te overlijden, of steun je elkaar tot het eind? Hoe zou het voor Puca zijn om eindelijk een vriend te hebben van wie je weet dat hij gaat overlijden?

4A Verwerking: Puzzelen

Doelen:

- De leerlingen maken zinnen met een diepere betekenis.
- De leerlingen denken na over nieuwe woorden.

Sluit aan bij kerndoel 12: *De leerlingen verwerven een adequate woordenschat en strategieën voor het begrijpen van voor hen onbekende woorden.*

Benodigheden:

- kranten, tijdschriften, folders
- gekleurd papier
- schaar
- lijm

1. Puca weet vaak niet wat ze moet zeggen. Veel klinkt stom of suf in haar oren. 'Weer zoiets waar ze geen woord voor kent. Nog even en ze kent meer woorden niet dan wel.' (p. 135). Tijdens het lezen van het boek zijn de leerlingen een hoop zinnen en woorden met een diepere betekenis tegengekomen. Welke zinnen en woorden zijn

hen bijgebleven? Wat werd er bedoeld met woorden als; 'denkgesprekjes', 'tussenjongen', 'zombiebarbecue', 'zwembadogen' en een 'denkbed'?

2. De leerlingen gaan zelf aan de slag met het maken van zinnen en nieuwe woorden. Deel kranten, tijdschriften en folders uit en laat de leerlingen minstens twintig woorden of stukjes van een woord uitknippen. Woorden die ze mooi vinden, zoals 'goal', 'huis', 'actie', 'avondlucht' of 'warmte'. Maar ook werkwoorden en persoonlijke voor- naamwoorden.

Nu kan het puzzelen beginnen. De leerlingen voegen enkele woorden samen tot een zin. Misschien komen ze erachter dat er een cruciaal woord ontbreekt. Dat woord kunnen ze nog een keer opzoeken in de tijdschriften of zelf erbij schrijven. Stimuleer de leerlingen twee woorden aan elkaar te plakken, zodat er een nieuw woord ontstaat. De zinnen hoeven niet lang te zijn, maar laat

de leerlingen even schuiven met de woorden en kijk waartoe ze komen. Bijvoorbeeld: Als ieder huis een goal is, scoor je als je naar binnengaat.

Mag ik jouw goal/warmte/avondlucht zijn?
In de warmte van de avondlucht loop ik naar huis.

3. De leerlingen plakken hun zin op gekleurd papier op. Maak een collage in de klas met alle mooie zinnen en nieuwe woorden. Laat de leerlingen vertellen wat ze met hun zin bedoelen. Welke diepere laag zit er voor hen in?

4B Verwerking: Klassenencyclopedie

Doelen:

- De leerlingen bestuderen een dier.
- De leerlingen maken een pagina voor een encyclopedie.

Sluit aan bij kerndoel 9: *De leerlingen krijgen plezier in het lezen en schrijven van voor hen bestemde verhalen, gedichten en informatieve teksten.*

Sluit aan bij kerndoel 41: *De leerlingen leren over de bouw van planten, dieren en mensen en over de vorm en functie van hun onderdelen.*

Benodigdheden:

- tekenpapier
- potlood
- eventueel vergrootglas, verrekijker
- informatieboeken
- device

1. Puca zegt: 'Tijd is niet als dieren. Die kan je per soort bekijken. Die hebben kenmerken die je kan onderzoeken.' (p. 116). Ze beschrijft op bladzijde 143 waarom strontvliegen eigenlijk superslim zijn en zelfs Rover krijgt na de kikker en de libelle een plekje in haar encyclopedie. In deze opdracht gaan de leerlingen kenmerken van dieren onderzoeken. Ga naar buiten, neem tekenpapier, potloden, vergrootglazen of misschien zelfs een verrekijker mee om de ooievaar op zijn nest te bekijken. De leerlingen maken een natuurgetrouwe tekening van een dier dat ze gezien hebben.

2. De dieren zijn bekeken en de tekeningen zijn klaar. Nu is het tijd om uit te zoeken wat je precies getekend hebt en waar de verschillende onderdelen voor dienen. De leerlingen zoeken informatie over het dier op en schrijven die bij hun tekening. Ieder onderdeel heeft uitleg nodig, van de voelspriet tot de pootjes. Natuurlijk vullen de leerlingen de tekening aan als dat nodig is.

Laat de leerlingen zoeken naar weetjes over het dier en deze in steekwoorden of korte zinnen opschrijven, zoals Puca dit ook bij Rover deed (zie bladzijde 187 en 188).

Extra: wat zouden de leerlingen over elkaar opschrijven in een klasgenoten-encyclopedie? Welke steekwoorden passen bij je buurman of buurvrouw?

3. Voeg alle tekeningen samen tot een klassenencyclopedie. Leg de encyclopedie op een zichtbare plek, zodat de leerlingen erin kunnen kijken en de encyclopedie kunnen aanvullen. Je kunt ook een aantal leerlingen vragen om over hun dier te vertellen. Stimuleer de leerlingen om bij het houden van deze mini-spreekbeurt te beginnen met een inleiding, gevolgd door een kern en een afsluiting. Zo zullen de leerlingen minder van de hak op de tak springen. Geef de leerlingen een paar minuten de tijd om hun mini-spreekbeurt voor te bereiden.

5 Verder lezen

Wil je dieper ingaan op het thema de dood en verlies? In *Briefjes voor Pelle* van Marlies Slegers probeert Pelle op zijn eigen manier om te gaan met de dood van zijn vader. Hoe je omgaat met afscheid kun je behandelen aan de hand van *Alles wat was* van Stine Jensen.

Lees *De jongen die van de wereld hield* van Tjibbe Veldkamp als je verder in gesprek wilt gaan over tijd. Hierin krijgt Adam een voorschot op zijn leven en probeert zijn ouders weer bij elkaar te krijgen. Of lees *Films die nergens draaien* van Yorick Goldewijk over Cato die een bijzondere bioscoop vindt, die in verbinding staat met het verleden.

Colofon

© Stichting Lezen

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage vanuit het leesbevorderingsprogramma de Bibliotheek *op school* (Stichting Lezen/KB, de nationale bibliotheek).

Auteur

Patsboem! educatief

Vormgeving

Judith Schoffelen &
Erik olde Hanhof

www.lezen.nl